

บทที่ 2

ความเบื้องต้นเกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ในคดีล้มละลาย

2.1. ลักษณะสำคัญของกฎหมายล้มละลาย

เพื่อเข้าใจในลักษณะและวัตถุประสงค์ของกฎหมายล้มละลายจำเป็นต้องศึกษาถึงความสัมพันธ์ทางนี้ระหว่างเจ้าหนี้และลูกหนี้ นี้ เป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลสองฝ่ายซึ่งบุคคลฝ่ายหนึ่งเรียกว่า เจ้าหนี้ และบุคคลอีกฝ่ายหนึ่งเรียกว่า ลูกหนี้ เป็นความสัมพันธ์ที่มีผลทางกฎหมายก่อให้เกิดสิทธิแก่เจ้าหนี้ในการเรียกร้องบังคับแก่ตัวลูกหนี้และทรัพย์สินของลูกหนี้ เรียกว่าบุคคลสิทธิ และก่อให้เกิดหน้าที่แก่ลูกหนี้จะต้องปฏิบัติตามหน้าที่ คือ การชำระหนี้ตามมูลแห่งหนี้นั้นๆ วัตถุประสงค์ (สิ่งที่เจ้าหนี้เรียกให้ลูกหนี้ชำระแก่เจ้าหนี้หรือเป็นหน้าที่ของลูกหนี้ต้องชำระให้แก่เจ้าหนี้) แบ่งออกได้เป็น 3 ประการ ได้แก่ การกระทำการ การละเว้นกระทำการ และการส่งมอบทรัพย์สิน¹ หากหนี้ถึงกำหนดชำระแล้วลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ ลูกหนี้กลายเป็นลูกหนี้ผู้ผิดนัดชำระหนี้ ผลที่ตามมาเจ้าหนี้มีสิทธิฟ้องร้องต่อศาลขอให้พิพากษาบังคับลูกหนี้ชำระหนี้ เจ้าหนี้ผู้ทรงสิทธิบังคับตามสิทธิของตนโดยลำพังไม่ได้ต้องร้องขอต่อศาลบังคับให้เป็นคดีแพ่งสามัญ กรณีที่ลูกหนี้มีเจ้าหนี้หลายรายและเป็นที่ยอมรับว่ากองทรัพย์สินของลูกหนี้มีไม่เพียงพอชำระหนี้ได้ครบถ้วนทั้งหมด หากเจ้าหนี้ที่มูลหนี้ของตนถึงกำหนดชำระก่อน (แม้จะก่อนนี้ขึ้นภายหลัง) ฟ้องบังคับชำระหนี้เป็นคดีแพ่งสามัญ ศาลมีคำพิพากษาให้ชนะคดีเป็นรายแรก ย่อมอยู่ในฐานะได้เปรียบเจ้าหนี้รายอื่น ซึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 214 บัญญัติว่า “ภายใต้บทบัญญัติแห่งมาตรา 733 เจ้าหนี้มีสิทธิที่จะให้ชำระหนี้ของตนจากทรัพย์สินของลูกหนี้จนสิ้นเชิง รวมทั้งเงินและทรัพย์สินอื่นๆ ซึ่งบุคคลภายนอกค้างชำระแก่ลูกหนี้ด้วย” เจ้าหนี้มีสิทธิบังคับได้เต็มตามจำนวนหนี้เพราะกองทรัพย์สินของลูกหนี้ย่อมเป็นหลักประกันการชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ หรืออย่างน้อยที่สุดก็สามารถยึดทรัพย์สินทั้งหมดของลูกหนี้ที่มีอยู่มาชำระหนี้ให้แก่ตนได้ก่อนโดยไม่ต้องคำนึงว่ากองทรัพย์สินของลูกหนี้จะมีเหลือพอที่จะชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้รายอื่นได้หรือไม่ เจ้าหนี้จะรีบเร่งฟ้องบังคับคดีแพ่งสามัญ บรรดาเจ้าหนี้ลำดับหลังอาจไม่ได้รับชำระหนี้ไม่

¹ไพโรจน์ วายุภาพ, “หนี้” ใน รวมคำบรรยาย ภาคหนึ่ง สมัยที่ 54 ปีการศึกษา 2544. จรัญ ภัคดีธนากุล, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร : Krung Siam printing, 2544.) หน้า 71.

ได้รับความเป็นธรรม ประเทศต่างๆรวมทั้งประเทศไทยจึงได้ตรากฎหมายล้มละลายขึ้นเพื่อรองรับและแก้ไขปัญหาจากการที่ลูกหนี้อยู่ในภาวะมีหนี้สินล้นพ้นตัว

ข้อแตกต่างระหว่างการดำเนินคดีแพ่งและคดีล้มละลาย

1. เงื่อนไขในการฟ้องคดี

คดีแพ่งสามัญ ลูกหนี้ไม่ชำระหนี้เมื่อหนี้ถึงกำหนดชำระหนี้ เจ้าหนี้มีสิทธิฟ้องเป็นคดีแพ่งสามัญได้โดยอาศัยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 213 บัญญัติว่า “ถ้าลูกหนี้ละเลยเสียไม่ชำระหนี้ของตน เจ้าหนี้จะร้องขอต่อศาลให้สั่งบังคับชำระหนี้ก็ได้ เว้นแต่สภาพแห่งหนี้จะไม่เปิดช่องให้ทำเช่นนั้นได้” จะเห็นได้ว่าเงื่อนไขในการฟ้องคดี คือ พฤติการณ์ที่ลูกหนี้ไม่ชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ เมื่อหนี้ถึงกำหนดแล้ว

คดีล้มละลาย เงื่อนไขในการฟ้องคดีเป็นไปตามที่กฎหมายล้มละลายกำหนด กฎหมายล้มละลายไม่ได้กำหนดให้พฤติการณ์การไม่ชำระหนี้ของลูกหนี้ เป็นเงื่อนไขให้สิทธิแก่เจ้าหนี้นำมูลหนี้มาฟ้องเป็นคดีล้มละลาย ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 มาตรา 9 บัญญัติว่า “เจ้าหนี้จะฟ้องลูกหนี้ให้ล้มละลายได้ต่อเมื่อ

- (1) ลูกหนี้มีหนี้สินล้นพ้นตัว
- (2) ลูกหนี้ซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาเป็นหนี้เจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์คนเดียว หรือหลายคนเป็นจำนวนไม่น้อยกว่า หนึ่งล้านบาท หรือลูกหนี้ซึ่งเป็นนิติบุคคลเป็นหนี้เจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์คนเดียว หรือหลายคนเป็นจำนวนไม่น้อยกว่าสองล้านบาท และ
- (3) หนี้้นั้นอาจกำหนดจำนวนได้โดยแน่นอน ไม่ว่าจะหนี้้นั้นจะถึงกำหนดชำระโดยพลันหรือในอนาคตก็ตาม”

จะเห็นได้แม้หนี้ยังไม่ถึงกำหนดชำระหนี้เจ้าหนี้ก็มีสิทธิฟ้องคดีล้มละลายได้ ลูกหนี้ที่มีข้อเท็จจริงหรือข้อสันนิษฐานว่ามีหนี้สินล้นพ้นตัว* เป็นเหตุให้เจ้าหนี้มีอำนาจฟ้องคดีล้มละลายแม้หนี้ยังไม่ถึงกำหนดชำระหนี้ลูกหนี้ไม่เป็นผู้ผิดนัด เพราะหากรอจนกว่าหนี้ถึงกำหนดชำระหนี้อาจเกิดความเสียหายแก่เจ้าหนี้ กฎหมายกำหนดให้สถานะการณ์ของลูกหนี้เป็นเงื่อนไขในการฟ้องคดี

2. สิทธิของเจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์ฟ้องคดี

คดีแพ่งสามัญ เป็นการฟ้องเพื่อประโยชน์แก่ตัวเจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์ เมื่อศาลมีคำพิพากษาให้เจ้าหนี้ชนะคดี เจ้าหนี้สามารถบังคับกับทรัพย์สินของลูกหนี้ โดยการยึดอายัดทรัพย์สินแล้วนำออกขายทอดตลาดเพื่อชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ เจ้าหนี้รายอื่นยกเว้นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะไม่มีสิทธิได้รับส่วนแบ่งจากเงินที่ได้จากการขายทอดตลาด

คดีล้มละลาย การฟ้องคดีล้มละลายมิใช่เพื่อให้ลูกหนี้ชำระหนี้ แต่เป็นการฟ้องเพื่อจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ เพื่อประโยชน์แก่บรรดาเจ้าหนี้ทั้งหลาย ฟ้องเพื่อรวบรวมทรัพย์สินแล้วแบ่งเฉลี่ยชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ แม้ความสัมพันธ์ทางหนี้ระหว่างเจ้าหนี้และลูกหนี้จะเป็นความสัมพันธ์ทางบุริมสิทธิ ซึ่งเป็นสิทธิที่บังคับได้เฉพาะระหว่างเจ้าหนี้และลูกหนี้เท่านั้น แต่กฎหมายล้มละลายก็กำหนดให้เจ้าหนี้รายอื่นเข้าสู่คดีล้มละลาย และกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหนี้ด้วยกันภายใต้กฎหมายล้มละลาย การที่กฎหมายล้มละลายมุ่งเน้นเรื่องการรวบรวมทรัพย์สินและวิธีการชำระสะสางหนี้สิน วัตถุประสงค์ที่เข้าสู่กระบวนการล้มละลายจึงจำกัดเฉพาะหนี้เงินเท่านั้น

3. ผลแห่งหนี้

คดีแพ่งสามัญ ถ้าลูกหนี้ไม่ชำระหนี้เจ้าหนี้อาจมีสิทธิตามมูลหนี้ที่จะฟ้องต่อศาลหากประสงค์ได้รับชำระหนี้ก็ต้องบังคับโดยทางศาล หลักเกณฑ์การบังคับชำระหนี้ประการ

* คำว่าหนี้สินล้นพ้นตัวไม่มีบทวิเคราะห์ศัพท์ คงใช้ตามความหมายธรรมดา คือ มีหนี้สินมากกว่าทรัพย์สิน หรือ มีทรัพย์สินไม่พอชำระหนี้

แรกศาลจะพิจารณาคือบุคคลที่มีลักษณะอย่างไรจึงจะถือว่าอยู่ในฐานะลูกหนี้ที่ไม่ชำระหนี้ หากศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด ศาลจะมีคำพิพากษายกฟ้อง กระบวนการบังคับคดีทางแพ่งยังไม่ได้เริ่มต้นขึ้น

คดีล้มละลาย เจ้าหนี้ในฐานะมีหนี้ผูกพันอยู่กับลูกหนี้ตามมูลหนี้ เพื่อให้เจ้าหนี้ได้รับชำระหนี้ (แม้หนี้ยังไม่ถึงกำหนดชำระหนี้) เจ้าหนี้ไม่เฉพาะเจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์เท่านั้น ต้องยื่นคำขอรับชำระหนี้ การยื่นคำขอรับชำระหนี้ เพื่อรับรองและยืนยันความเป็นเจ้าหนี้ที่แท้จริง และรับรองสิทธิในการได้รับชำระหนี้ที่เจ้าหนี้มีอยู่ตามกฎหมาย²กฎหมายล้มละลายมีวัตถุประสงค์เพื่อให้บรรดาเจ้าหนี้ทั้งหลายได้รับชำระหนี้ ไม่ได้มุ่งคุ้มครองสิทธิของเจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์ หลักเกณฑ์การบังคับชำระหนี้ประการแรกที่ศาลจะพิจารณาคือบุคคลที่มีลักษณะอย่างไร จึงจะถือว่าอยู่ในฐานะลูกหนี้ที่มีหนี้สินล้นพ้นตัวซึ่งตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 มาตรา 7 บัญญัติว่า “ลูกหนี้ที่มีหนี้สินล้นพ้นตัวอาจถูกศาลพิพากษาให้ล้มละลายได้....”

4. ความระงับแห่งหนี้

คดีแพ่งสามัญ การชำระหนี้มีผลทำให้หนี้ระงับ ลูกหนี้ต้องชำระหนี้ให้ตรงตามความประสงค์อันแท้จริงแห่งมูลหนี้ ลูกหนี้ไม่อาจบังคับให้เจ้าหนี้รับชำระหนี้แต่เพียงบางส่วน หรือให้รับชำระหนี้เป็นอย่างอื่น เจ้าหนี้มีสิทธิปฏิเสธไม่รับชำระหนี้ดังกล่าวได้ ส่วนเจ้าหนี้ก็ไม่มีสิทธิบังคับให้ลูกหนี้ชำระหนี้บางส่วน หรือให้รับชำระหนี้เป็นอย่างอื่นเช่นเดียวกัน ซึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 320 บัญญัติว่า “อันจะบังคับให้เจ้าหนี้รับชำระหนี้แต่เพียงบางส่วน หรือให้รับชำระหนี้เป็นอย่างอื่นผิดไปจากที่จะต้องชำระแก่เจ้าหนี้นั้น ท่านว่าอาจหาบังคับได้ไม่” และตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 321 บัญญัติว่า “ถ้าเจ้าหนี้อยอมรับการชำระหนี้เป็นอย่างอื่นแทนการชำระหนี้ที่ได้ตกลงกันได้ ท่านว่าหนี้นั้นก็อันระงับสิ้นไป...”

² สุธีร์ ศุภนิตย, คู่มือกฎหมายล้มละลาย. พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพมหานคร : บริษัท โรงพิมพ์เดือนตุลา จำกัด, 2539.) หน้า 107-129 (และดู ธเนศ ไชยหมาน, ”การขอรับชำระหนี้ในคดีล้มละลาย”(วิทยานินพนธ์ ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,2541), หน้า 10)

คดีล้มละลาย กฎหมายล้มละลายเปิดโอกาสให้บุคคลผู้สุจริตพ้นจากหนี้สินของตนบางส่วนโดยวิธีการประนอมหนี้ ซึ่งตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 มาตรา 45 บัญญัติว่า “เมื่อลูกหนี้ประสงค์จะทำความตกลงในเรื่องหนี้สินโดยวิธีขอชำระหนี้แต่เพียงบางส่วนหรือโดยวิธีอื่น ให้ทำคำขอประนอมหนี้เป็นหนังสือยื่นต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์...” การประนอมหนี้ คือ การที่ลูกหนี้ ทำความตกลงกับเจ้าหนี้ในเรื่องหนี้สินโดยขอชำระหนี้แต่เพียงบางส่วนหรือโดยวิธีอื่น ซึ่งมีผลทำให้หนี้เดิมระงับ การประนอมหนี้นี้มี 2 ระยะ คือ ก่อนล้มละลายและภายหลังการล้มละลาย หรือโดยการปลดจากการล้มละลาย ซึ่งตามมาตรา 68 บัญญัติว่า “เมื่อศาลได้พิพากษาให้ล้มละลายแล้ว บุคคลล้มละลายอาจยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องต่อศาล เพื่อขอให้มีการคำสั่งปลดจากการล้มละลายได้...” ผลของคำสั่งปลดจากการล้มละลาย ถือว่าลูกหนี้หลุดพ้นจากหน้าที่ที่ทั้งปวงอันชอบชำระได้ หากยังค้างชำระอยู่เท่าใดในขณะที่ศาลมีคำสั่งปลดลูกหนี้จากการล้มละลาย หนี้สินที่ยังค้างชำระอยู่นั้นเป็นอันถูกลบล้างกันไป ไม่ว่าหนี้นั้นเจ้าหนี้จะได้ยื่นคำขอรับชำระหนี้ต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ก่อนเวลาที่ลูกหนี้พ้นจากการล้มละลายหรือไม่ ซึ่งตามมาตรา 77 บัญญัติว่า “คำสั่งปลดจากการล้มละลายทำให้บุคคลล้มละลายหลุดพ้นจากหนี้ทั้งปวงอันพึงชำระหนี้ได้ เว้นแต่

1. หนี้เกี่ยวกับภาษีอากรหรือจังกอบของรัฐบาลหรือเทศบาล
2. หนี้ซึ่งได้เกิดขึ้นโดยความทุจริตข้อโกงของบุคคลล้มละลายหรือหนี้ซึ่งเจ้าหนี้ไม่ได้เรียกร้องเนื่องจากความทุจริตข้อโกงซึ่งบุคคลล้มละลายมีส่วนเกี่ยวข้องสมควร³”

การที่ลูกหนี้มีเจ้าหนี้หลายรายและเป็นที่น่าปรากฏชัดว่าทรัพย์สินของลูกหนี้มีไม่เพียงพอชำระหนี้ได้ครบถ้วนทั้งหมด และหากเจ้าหนี้ที่มีฐานะเป็นลูกหนี้อีกประการหนึ่งก็ไม่สามารถชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ของตนได้ ผลกระทบที่ตามมาสร้างปัญหาแก่สังคมอาจลุกลามเป็นลูกโซ่และสร้างความเสียหายให้กับเศรษฐกิจโดยรวม ซึ่งกระบวนการฟ้องคดีทางแพ่งให้ความคุ้มครองได้ไม่เพียงพอและไม่เหมาะสมในการแก้ปัญหา ขณะเดียวกันกลับทำให้เกิดปัญหาการรีบเร่งบังคับชำระหนี้ระหว่างเจ้าหนี้มากขึ้น การบังคับชำระหนี้ทางแพ่งจะมีประโยชน์ในกรณีที่ลูกหนี้สามารถชำระหนี้ได้แต่ตั้งใจไม่ชำระให้แก่เจ้าหนี้เท่านั้น³ หากปล่อยให้เจ้าหนี้บังคับตามสิทธิของตนโดยเจ้าหนี้แต่ละรายต่างฟ้องเป็นคดีแพ่งสามัญเพื่อบังคับชำระหนี้กับลูกหนี้ทำให้เกิด

³ Ian F. Fletcher, The Law of Insolvency. (London : Richard Clay (The Chancer Press), 1978), p 2.

ความล่าช้าและเกิดค่าใช้จ่ายในภาพรวมเพิ่มขึ้น เจ้าหนี้ได้รับความเสียหายมากขึ้น กฎหมายล้มละลายจึงเป็นกฎหมายสำคัญที่มีส่วนช่วยการเศรษฐกิจของประเทศได้อีกด้วย⁴

กฎหมายล้มละลายจัดได้ว่าเป็นกฎหมายเศรษฐกิจ มีลักษณะพิเศษเพราะรวมเอากฎหมายสารบัญญัติและวิธีสบัญญัติไว้ในฉบับเดียวกัน เนื่องจากลูกหนี้ประสบปัญหาทางการเงินอยู่ในภาวะมีหนี้สินล้นพ้นตัว กฎหมายล้มละลายจึงจัดให้มีขึ้นหรือมีไว้เพื่อกำหนดวิธีการจัดการทรัพย์สินของบุคคลที่มีหนี้สินล้นพ้นตัว⁵ สร้างกระบวนการชำระหนี้แตกต่างจากบังคับชำระหนี้โดยทั่วไป กระบวนการล้มละลายมิใช่กระบวนการเร่งยึดและจำหน่ายทรัพย์สินของลูกหนี้เพื่อนำมาชำระให้เสร็จสิ้นโดยเร็วเพราะกองทรัพย์สินของลูกหนี้มีไม่เพียงพอชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ได้ครบถ้วน แต่เป็นกระบวนการรวบรวมและแบ่งทรัพย์สินของลูกหนี้ และวิธีการชำระสะสางหนี้สินของลูกหนี้ที่ประสบปัญหาทางการเงินให้สำเร็จ⁶ เจ้าหนี้สามารถที่จะเลือกบังคับกับลูกหนี้เป็นคดีแพ่งหรือคดีล้มละลายได้ ในความรู้สึกของบรรดาเจ้าหนี้การมีกฎหมายล้มละลายเป็นหลักประกันต่อการบังคับชำระหนี้ ซึ่งหากไม่มีกฎหมายล้มละลายแล้วเจ้าหนี้อาจไม่ได้รับชำระหนี้ก็ได้⁷

แนวความคิดพื้นฐานของกฎหมายล้มละลายนั้น เพื่อต้องการสร้างกระบวนการในการเจรจาประนอมหนี้ให้กับลูกหนี้ที่มีหนี้สินล้นพ้นตัว ทั้งนี้เพื่อคุ้มครองประโยชน์ของเจ้าหนี้ทุกคนมิให้เกิดความได้เปรียบหรือเสียเปรียบขึ้น ในกรณีที่หนี้ของเจ้าหนี้แต่ละคนถึงกำหนดชำระหนี้ต่างกันลดความขัดแย้งให้กับบรรดาเจ้าหนี้ และเพื่อประโยชน์ของลูกหนี้ ให้สามารถสะสางหนี้สำเร็จกลับมาเริ่มต้นชีวิตใหม่ได้อีกครั้ง โดยไม่ต้องชำระหนี้เต็มตามจำนวน รวมทั้งเพื่อประโยชน์ของสภาพเศรษฐกิจและสังคมโดยรวม และป้องกันมิให้ลูกหนี้ก่อหนี้ขึ้นอีกกฎหมายล้มละลายจะเข้ามามีบทบาทเฉพาะเมื่อลูกหนี้มีหนี้สินล้นพ้นตัวเท่านั้น⁸

⁴ หลวงสารกิจปริชา, คำสอนชั้นปริญญาตรี กฎหมายล้มละลาย (พิมพ์ครั้งที่ 6 กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2506), หน้า 5

⁵ ปริชา พานิชวงศ์, คำอธิบายกฎหมายล้มละลาย (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2539), หน้า 3

⁶ Jackson, T.H., *The Logic and Limits of Bankruptcy Law*. (U.S.A. : Harvard University, 1986), p 7

⁷ สุธีร์ ศุภนิตย์, *หลักกฎหมายล้มละลายและการฟื้นฟูกิจการ*. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2542), หน้า 16

ข้อเปรียบเทียบระหว่างคดีล้มละลายและคดีแพ่งสามัญ

หัวข้อ	คดีแพ่งสามัญ	คดีล้มละลาย
1.จำนวนหนี้ขั้นต่ำ	ไม่จำกัดจำนวนหนี้	ฟ้องบุคคลธรรมดาไม่น้อยกว่า 1,000,000 บาท ฟ้องนิติบุคคล ไม่น้อยกว่า 2,000,000 บาท
2.จุดประสงค์ในการฟ้องคดี	ฟ้องเพื่อบังคับชำระหนี้แก่เจ้าผู้เป็นโจทก์เท่านั้น	ฟ้องเพื่อเข้าจัดการทรัพย์สินของ ลูกหนี้เพื่อชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ทั้งหลาย
3.ความรวดเร็วในการพิจารณา	การพิจารณามีขั้นตอนมาก ไม่เข้มงวดในความรวดเร็ว	มีขั้นตอนในการดำเนินคดีรวบรัดกว่า และเน้นความรวดเร็วเป็นสำคัญ
4.ค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี	ค่าขึ้นศาลคำนวณตามทุนทรัพย์	ค่าขึ้นศาลถูกกว่ามาก
5.การยื่นคำให้การ	จำเลยต้องยื่นคำให้การ ภายใน 15 วัน มิฉะนั้น ถือว่า จำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ	ลูกหนี้จะยื่น หรือ ไม่ยื่นคำให้การก็ได้ ไม่มีผลร้ายแก่ลูกหนี้
6.การอยู่ในอำนาจศาล	หลังจากศาลรับฟ้องแล้ว จำเลยจะอยู่ในอำนาจศาลหรือไม่ก็ได้	หลังจากศาลรับฟ้อง ลูกหนี้จะต้องอยู่ในอำนาจศาล
7.การถอนฟ้อง	หากจำเลยยังไม่ได้ยื่นคำให้การ โจทก์ถอนฟ้องได้ทันที แต่ถ้าจำเลยยื่นคำให้การแล้ว และขอถอนฟ้อง เนื่องจาก เหตุอื่น ที่ไม่ใช่ การยอมความ การถอนฟ้องนั้น ต้องได้รับอนุญาตจากศาลก่อน	ถอนฟ้องได้ต่อเมื่อศาลอนุญาตเท่านั้น

^๑ วิชาญ วิศิษฐ์สรอรรถ, กฎหมายฟื้นฟูกิจการ (กรุงเทพมหานคร : (บริษัท วิศิษฐ์สรอรรถ (ฝ่ายการพิมพ์) , 2543), หน้า 4

8. การจำหน่ายคดี	ศาลสั่งจำหน่ายคดีได้ทันที เมื่อมีเหตุ อันจะจำหน่ายคดีได้ ตามกฎหมาย	กรณีมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ชั่วคราวแล้ว ถ้าศาลจะสั่งจำหน่ายคดี ต้องมีการโฆษณาล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 7 วัน
9. การชี้แจงนำนักพยานหลักฐาน	พิจารณาพยานทั้งสองฝ่าย พร้อมกัน	พิจารณาพยาน เจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์ก่อน ถ้าฟังไม่ได้ศาลยกฟ้องได้เลย แต่ฟังได้ จึงฟังพยานลูกหนี้ว่าสามารถชำระหนี้ได้หรือไม่ ถ้าลูกหนี้ไม่สามารถชำระหนี้ได้ จึงจะดูว่า มีเหตุที่ลูกหนี้ ไม่สมควรล้มละลาย หรือไม่
10. การบังคับคดี ก. การยึดทรัพย์ของผู้อื่น ข. สิทธิในตัวบุคคล	ก. บังคับคดีได้เฉพาะทรัพย์สินเท่านั้น ข. บังคับได้เฉพาะทรัพย์ที่ลูกหนี้เป็นเจ้าของเท่านั้น	ก. บังคับได้ทั้งทรัพย์สินและ สิทธิเสรีภาพ ข. สามารถบังคับคดี เอาแก่ ทรัพย์ที่เป็น ของผู้อื่นได้ด้วย

วัตถุประสงค์ของกฎหมายล้มละลาย

หลวงสารนัยประสาสน์ นักกฎหมายล้มละลายของไทยเห็นว่าวัตถุประสงค์ของกฎหมายล้มละลายมีอยู่ 3 ด้าน ดังนี้

1. ในด้านที่เป็นประโยชน์แก่เจ้าหนี้ เพื่อให้เจ้าหนี้ทั้งหลายได้รับชำระหนี้เสมอภาคตามส่วนโดยรวดเร็ว และเสียค่าใช้จ่ายน้อย
2. ในด้านที่เป็นประโยชน์แก่ลูกหนี้ เพื่อมิให้ลูกหนี้ถูกบีบคั้นเร่งรัดให้ชำระหนี้ด้วยความไม่เป็นธรรม และเพื่อให้ลูกหนี้ที่สุจริตมีโอกาสตั้งต้นชีวิตใหม่ และก่อสร้างหลักฐานใหม่ได้
3. ในด้านที่เป็นประโยชน์แก่สาธารณะ เพื่อมิให้ลูกหนี้มีโอกาสไปหลอกลวงผู้อื่นอีก และมีบทลงโทษลูกหนี้และบุคคลอื่นที่ทุจริตด้วย⁹

ในขณะที่ ปรีชา พานิชวงค์ นักกฎหมายล้มละลายของไทยอีกท่านเห็นว่าสามารถแยกวัตถุประสงค์ของกฎหมายล้มละลายได้ ดังนี้

1. เพื่อป้องกันมิให้เจ้าหนี้ได้เปรียบเสียเปรียบแก่กันอันไม่สมควร และเพื่อให้เจ้าหนี้ทั้งหลายได้รับส่วนแบ่งเฉลี่ยจากทรัพย์สินของลูกหนี้ โดยเสมอภาคกันตามส่วนแห่งจำนวนหนี้
2. เพื่อให้เจ้าหนี้ทั้งหลายได้รับชำระหนี้รวดเร็วขึ้น และเสียค่าธรรมเนียมหรือค่าใช้จ่ายน้อยกว่าคดีแพ่งสามัญ
3. เพื่อรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ เพื่อประโยชน์แก่เจ้าหนี้ทั้งหลายให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้
4. เพื่อป้องกันมิให้ลูกหนี้ถูกบีบคั้นเร่งรัดหนี้สินด้วยความไม่เป็นธรรมโดยการกำหนดจำนวนหนี้ขั้นต่ำที่เจ้าหนี้จะฟ้องลูกหนี้ให้ล้มละลายและให้อำนาจศาลที่จะพิพากษายกฟ้องได้เมื่อมีเหตุสมควรเพื่อช่วยเหลือลูกหนี้ที่สุจริต

⁹ หลวงสารนัยประสาสน์, หลักปฏิบัติตามกฎหมายล้มละลายที่เกี่ยวข้องกับศาล. (ม.ท.ป.)

5. เพื่อป้องกันมิให้ลูกหนี้มีโอกาสหลอกลวงข้อโกงต่อไปได้โดยง่ายและเพื่อลงโทษลูกหนี้ที่ทุจริต¹⁰

สุธีร์ ศุภนิตย์ นักกฎหมายล้มละลายของไทยอีกท่านเห็นว่ากฎหมายล้มละลายมีวัตถุประสงค์ที่แยกออกได้เป็น 3 กรณีด้วยกัน คือ

1. เป็นไปเพื่อต้องการให้เกิดความเป็นธรรมในการแบ่งเฉลี่ยทรัพย์สินของลูกหนี้ให้แก่บรรดาเจ้าหนี้ทั้งหลายของลูกหนี้
2. ต้องการให้ลูกหนี้หลุดพ้นจากหนี้สินโดยเร็วและสามารถตั้งตัวใหม่ได้
3. เป็นไปเพื่อการคุ้มครองสังคมไม่ให้เกิดความเสียหายโดยการก่อหนี้สินไม่เป็นที่สิ้นสุด¹¹

J.H.Thompson นักกฎหมายล้มละลายของอังกฤษเห็นว่าวัตถุประสงค์ของกฎหมายล้มละลายมีดังต่อไปนี้

1. เพื่อให้หลักประกันความยุติธรรมในการแบ่งทรัพย์สินของลูกหนี้ในระหว่างเจ้าหนี้ตามสิทธิของเจ้าหนี้ที่มีต่อลูกหนี้โดยเสมอภาค
2. เพื่อปลดเปลื้องความรับผิดชอบของลูกหนี้ที่มีต่อบรรดาเจ้าหนี้ และให้โอกาสลูกหนี้ได้เริ่มก่อร่างสร้างตัวใหม่อย่างสดใส (To make a fresh start) อย่างอิสระปราศจากภาระในหนี้สินของตน
3. เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของเจ้าหนี้และสาธารณชน โดยการตรวจสอบการกระทำของลูกหนี้ในกิจการและบังคับให้ลูกหนี้ได้รับการลงโทษในกรณีที่ฉ้อฉลหรือกระทำความผิดเกี่ยวกับกิจการของตน¹²

¹⁰ ปรีชา พานิชวงศ์, คำอธิบายกฎหมายล้มละลาย, หน้า 5-6

¹¹ สุธีร์ ศุภนิตย์, หลักกฎหมายล้มละลายและการฟื้นฟูกิจการ, หน้า 17

¹² J.H. Thompson, The Principles of Bankruptcy Law, (London : HFL(Publishers),

สำหรับบันทึกประกอบร่างกฎหมายล้มละลายพุทธศักราช 2483 ได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ของกฎหมายล้มละลายไว้ 5 ประการ ดังต่อไปนี้¹³

1.ไม่ให้เจ้าหนี้เร่งรัดหนี้เพื่อประโยชน์ของตนแต่ผู้เดียวเหมือนในคดีแพ่ง เจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์ในคดีล้มละลายต้องทำการเพื่อประโยชน์ของเจ้าหนี้อื่นๆ โดยทั่วไปด้วย และเจ้าหนี้ต่างมีโอกาสจะได้ชำระหนี้เฉลี่ยตามส่วนมากและน้อยโดยยุติธรรม ก็เพราะคดีล้มละลายนั้นมิได้ทำกันโดยบังคับได้เหมือนคดีแพ่ง

เมื่อผู้ล้มละลาย เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ ต้องโฆษณาให้สาธารณชนทราบในหนังสือราชกิจจานุเบกษา และในหนังสือพิมพ์รายวัน เจ้าหนี้ทั้งปวงของผู้ล้มละลายจึงมีโอกาสขอพิสูจนหนี้ ภายในกำหนด (สองเดือน) โดยเสนอหน้ากัน ซึ่งในคดีแพ่งโจทก์ จำเลย อาจชำระหนี้สินกันได้โดยเจ้าหนี้อื่นอาจไม่ทราบก็ได้

2.ไม่ให้เจ้าหนี้ทำความตกลงกับลูกหนี้โดยทางลับ หรือใช้อุบายเอาเปรียบแก่เจ้าหนี้อื่น เจ้าหนี้ที่เป็นโจทก์ในคดีล้มละลายจะตกลงเลิกคดีกับลูกหนี้โดยลำพังไม่ได้ แม้ลูกหนี้ที่ถูกต้องนั้นจะยอมชำระหนี้สินให้แก่ผู้เป็นโจทก์โดยเสร็จสิ้น เมื่อเจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์ประสงค์จะถอนฟ้องก็ต้องขออนุญาตศาลเสียก่อน และศาลจะไม่อนุญาตจนกว่าจะได้ประกาศให้ผู้มีส่วนได้เสียมาร้องคัดค้านในเวลาอันสมควรแล้ว

ถ้าเจ้าหนี้ได้รับโอนทรัพย์สินจากผู้ล้มละลายโดยเอาเปรียบเจ้าหนี้อื่นๆ ในระยะ 3 เดือนก่อนลูกหนี้ล้มละลาย การโอนนั้นอาจถูกเพิกถอนโดยเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ และในระหว่างที่ลูกหนี้ยังไม่พ้นจากการเป็นผู้ล้มละลายจะไปทำการให้เปรียบเจ้าหนี้ผู้ใดโดยเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์หรือที่ประชุมเจ้าหนี้ไม่อนุญาตไม่ได้ เพราะสิทธิในการจัดการทรัพย์สินของผู้ล้มละลายตกอยู่แก่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์

3.ให้เจ้าหนี้ได้รับความสะดวกในการรับชำระหนี้กว่าในคดีแพ่งสามัญโดยวิธีให้มายื่นขอรับชำระหนี้ต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ ซึ่งเป็นการทุนค่าธรรมเนียมและแบ่งเบาภาระของศาลยุติธรรมด้วย

เจ้าหนี้ในคดีล้มละลาย ซึ่งประสงค์จะได้รับส่วนเฉลี่ยจากทรัพย์สินของจำเลยเพื่อใช้หนี้ตน มีหน้าที่ที่จะต้องยื่นคำขอรับชำระหนี้ต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เท่านั้น ไม่จำเป็นต้องฟ้องผู้ล้มละลายเป็นคดีขึ้นใหม่ทุกรายไป แล้วจึงไปยื่นคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินจากศาลอีกชั้นหนึ่ง

¹³ บันทึกประกอบร่างกฎหมายล้มละลาย พุทธศักราช 2483

เหมือนในคดีแพ่ง จึงได้รับชำระหนี้ง่ายและเร็วขึ้นทั้งเสียค่าธรรมเนียมน้อย ฝ่ายศาลก็ไม่ต้องเสียเวลาชำระคดีที่เกี่ยวกับหนี้สินของผู้ล้มละลายเป็นรายๆไป ทั้งเพื่อเห็นได้ว่าเป็นประโยชน์แก่เจ้าหนี้

4. ป้องกันสาธารณชนไม่ให้ถูกผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัวหลอกลวงเอาทรัพย์สิน หรือทำหนี้สินที่ตนไม่มีทางชำระได้ ผู้ใดขึ้นผูกพันตัวโดยให้ความเชื่อถือแก่ผู้ล้มละลาย เช่น ให้กู้หนี้ยืมสิน ผู้นั้นไม่มีทางเรียกร้องให้ผู้ล้มละลายชำระหนี้ได้ เพราะหนี้ที่เกิดระหว่างล้มละลายนั้น เจ้าหนี้จะนำมาพิสูจน์ไม่ได้ ส่วนผู้ล้มละลายเอง ถ้าไปกู้หนี้ยืมสินใครเป็นเงินเกินกว่า 100 บาท โดยไม่บอกให้ทราบว่าคุณยังไม่พ้นจากคดีอาจได้รับโทษจำคุก

5. ช่วยลูกหนี้ที่สุจริตให้หลุดพ้นจากหนี้สินเร็วกว่าในคดีแพ่งสามัญ เพื่อให้ได้มีโอกาสตั้งตัวใหม่ แต่ถ้าลูกหนี้ทุจริตก็อาจถูกลงโทษ ช้อนล้มละลายมาก เห็นได้ชัดว่ากฎหมายล้มละลายเป็นประโยชน์แก่ลูกหนี้ด้วย กล่าวโดยทั่วไปลูกหนี้ในคดีแพ่งจะหลุดพ้นจากหนี้สิน โดยอาศัยบทกฎหมายเรื่องอายุความฟ้องคดี ก็ต่อเมื่อเจ้าหนี้นอนหลับทับสิทธิของตนเป็นเวลาติดต่อกันอย่างมาก 10 ปี แต่ถ้าเจ้าหนี้หรือลูกหนี้ทำอะไรขึ้นเป็นเหตุให้อายุความสะดุดหยุดลง ก็ต้องตั้งต้นนับหนึ่งใหม่ไปอีก นับว่าโอกาสที่ลูกหนี้จะหลุดพ้นจากหนี้สินไปโดยกำหนดอายุความในทางแพ่งนั้นมีน้อยนัก ส่วนในคดีล้มละลาย ลูกหนี้ที่ทำการโดยสุจริตแต่ต้องประสบความหายนะเพราะเคราะห์ร้าย มีโอกาสร้องขอหลุดพ้นจากหนี้สินทั้งปวงนับแต่เวลาที่ศาลทำการไต่สวนโดยเปิดเผยเสร็จสิ้นลง ซึ่งถ้าศาลอนุญาตผู้ล้มละลายนั้นอาจหลุดพ้นจากคดีภายในเวลาไม่กี่เดือนนับแต่ถูกฟ้องก็ได้ ยิ่งในกรณีที่มีการตกลงหนี้กันระหว่างผู้ล้มละลายกับบรรดาเจ้าหนี้ เมื่อศาลสั่งเห็นชอบด้วยกับการตกลงขอประนอมหนี้นั้น ลูกหนี้ยังมีโอกาสหลุดพ้นจากหนี้สินได้เร็วขึ้น อย่างไรก็ตามกฎหมายจะช่วยแต่ลูกหนี้ที่สุจริตเท่านั้น ถ้าปรากฏว่าทุจริตก็ไม่ช่วยและซ้ำจะลงโทษทางอาญาอีกด้วย

เมื่อประมวลลักษณะและวัตถุประสงค์ทั้งหลายของกฎหมายล้มละลายและจะเห็นได้ว่าเป็นกฎหมายที่มีประโยชน์กว่าการดำเนินคดีแพ่งสามัญหลายประการ คือ

1. ทางด้านเจ้าหนี้

กฎหมายล้มละลายคุ้มครองและช่วยเจ้าหนี้ยิ่งกว่าการดำเนินคดีแพ่งสามัญหลายประการ คือ :

ก. ให้เจ้าหน้าที่ได้รับความเสมอภาคทั่วกัน กล่าวคือ ได้รับส่วนแบ่งตามลำดับลักษณะหนี้เท่า ๆ กัน ไม่ให้ได้เปรียบเสียเปรียบแก่กัน หากเจ้าหน้าที่บางคนแอบไปตกลงกับลูกหนี้ทางลับเอาเปรียบเจ้าหน้าที่อื่นก็มีบทลงโทษไว้ด้วย

ข. ให้เจ้าหน้าที่ได้รับความสะดวกรวดเร็วและเสียค่าใช้จ่ายน้อย เช่น ให้ขอรับชำระหนี้ได้ง่าย การพิจารณาทำโดยรีบด่วน ไม่ล่าช้าเหมือนคดีแพ่งสามัญและค่าธรรมเนียมในทางล้มละลายก็เสียน้อยกว่าทางแพ่งสามัญมาก กล่าวคือ การฟ้องทางแพ่งสามัญเสียค่าธรรมเนียมชั้นศาลในอัตราสองบาทห้าสิบสตางค์ต่อทุกหนึ่งร้อยบาท ตามจำนวนทุนทรัพย์ที่เรียกร้อง แต่ไม่ให้เกิดสองแสนบาท ส่วนคดีล้มละลายค่าชั้นศาลกำหนดไว้เพียง 15 บาทเท่านั้น และเจ้าหน้าที่ขอรับชำระหนี้ก็เสียค่าธรรมเนียมเพียง 25 บาท ถึง 200 บาท เป็นอย่างสูง

ค. ให้มีทางติดตามทรัพย์เพื่อประโยชน์แก่เจ้าหน้าที่ได้ดีกว่าคดีแพ่งสามัญ เช่น มีบทบัญญัติให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ขอเพิกถอนการโอนซึ่งลูกหนี้ได้กระทำในระหว่างระยะเวลา 3 ปีก่อนล้มละลาย เป็นต้น

2. ทางด้านลูกหนี้

กฎหมายล้มละลายมิได้ช่วยแต่เจ้าหน้าที่ฝ่ายเดียว แต่ช่วยเหลือลูกหนี้ด้วยเช่นกัน เพราะกฎหมายล้มละลายเป็นกฎหมายประเภทการพาณิชย์ มีนโยบายช่วยเหลือผู้ประกอบการค้าหรือธุรกิจต่าง ๆ ที่สุจริต แต่ขณะเดียวกันก็ประสงค์ที่จะปราบลูกหนี้ที่ไม่สุจริตกล่าวคือ :

ก. ช่วยลูกหนี้ที่สุจริตให้หลุดพ้นจากการล้มละลายมีโอกาสตั้งเนื้อตั้งตัวใหม่ได้โดยเร็ว เช่น มีบทบัญญัติให้มีการประนอมหนี้ ให้ปลดจากการล้มละลาย และยกเลิกการล้มละลาย เป็นต้น

ข. มีบทลงโทษลูกหนี้หลายประการในทางอาญาเพื่อมิให้ลูกหนี้ทุจริตหรือคดโกงเจ้าหน้าที่ ซึ่งคดีแพ่งสามัญหาไม่มี

ค. จำกัดสิทธิและหน้าที่ของลูกหนี้หลายประการลูกหนี้จะประกอบกิจการทรัพย์สินโดยลำพังไม่ได้ ต้องอยู่ในความควบคุมดูแลของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์

3. ทางด้านประชาชน

กฎหมายล้มละลายให้ความคุ้มครองแก่ประชาชนด้วย กล่าวคือ ป้องกันบุคคลทั่วไปมิให้ต้องเสียหายจากการที่อาจจะถูกลูกหนี้หลอกลวงทำหนี้ขึ้นอีก เช่น ให้มีการประกาศโฆษณาในหนังสือพิมพ์และราชกิจจานุเบกษาว่าลูกหนี้ถูกพิทักษ์ทรัพย์เพื่อให้ประชาชนทั่วไปทราบ¹⁴

2.2. แนวความคิดและหลักการร่วมกันของการสร้างกระบวนการการจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ในคดีล้มละลาย

เมื่อศึกษาถึงลักษณะที่สำคัญของกฎหมายล้มละลายจะเห็นได้ว่ากฎหมายล้มละลายเกิดขึ้นจากความจำเป็นในการชำระหนี้สินของลูกหนี้ผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัว เนื่องจากลูกหนี้ไม่สามารถชำระหนี้แก่บรรดาเจ้าหนี้ของตนได้ครบถ้วน บรรดาเจ้าหนี้ทั้งหลายต่างเผชิญกับปัญหาเดียวกัน กล่าวคือ อาจไม่ได้รับชำระหนี้ การฟ้องลูกหนี้เป็นคดีล้มละลายก็เพื่อจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ที่มีไม่เพียงพอชำระหนี้ นั้น เพื่อให้บรรดาเจ้าหนี้ทั้งหลายได้รับชำระหนี้ แม้อาจไม่ได้ครบถ้วนเต็มตามจำนวนหนี้ก็ตาม เป็นการบรรเทาความเสียหายแก่ลูกหนี้ และเพื่อประโยชน์ให้เกิดความเป็นธรรมระหว่างบรรดาเจ้าหนี้ด้วยกันเอง กระบวนการการจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ในคดีล้มละลายจึงมุ่งเน้นวิธีการรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ และวิธีการแบ่งเฉลี่ยทรัพย์สินของลูกหนี้ชำระหนี้แก่บรรดาเจ้าหนี้ของลูกหนี้

¹⁴ วิชา มหาคุณ, กฎหมายล้มละลายฉบับสมบูรณ์ หลักกฎหมายและแนวทางปฏิบัติ. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, 2530), หน้า 4-6

2.2.1.วัตถุประสงค์ของการจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ในคดีล้มละลาย

(1) เพื่อให้เจ้าหนี้ได้รับการปฏิบัติและการชำระหนี้อย่างเป็นธรรม (Pari Passu)

เนื่องจากกฎหมายล้มละลายเป็นกฎหมายที่จัดให้มีขึ้นหรือมีไว้สำหรับกำหนดวิธีการจัดการทรัพย์สินของบุคคลที่มีหนี้สินล้นพ้นตัว การจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ในคดีล้มละลายเพื่อแบ่งเฉลี่ยชำระหนี้แก่บรรดาเจ้าหนี้ทั้งหลายจึงเป็นไปในลักษณะเพื่อประโยชน์ร่วมกันและในคราวเดียวกัน (Collective Measure) เจ้าหนี้ที่มีสถานการณ์คล้ายคลึงกันต้องได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน (Similarly-situated creditors should be treated equity)¹⁵ การฟ้องคดีล้มละลายมิใช่เป็นการฟ้องเพื่อเร่งรัดหนี้สินของเจ้าหนี้แต่ละราย แต่การฟ้องคดีล้มละลายเป็นการฟ้องเพื่อประโยชน์แก่เจ้าหนี้โดยทั่วไป ไม่จำกัดเฉพาะเจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์ฟ้องคดีล้มละลายเท่านั้น กฎหมายล้มละลายกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการไว้เป็นพิเศษให้บรรดาเจ้าหนี้ทั้งหลายต้องเข้าสู่กระบวนการล้มละลายเพื่อยืนยันและได้รับการรับรองสิทธิในการชำระหนี้ (ยกเว้นเจ้าหนี้มีประกันซึ่งจะไม่ถูกกระทบสิทธิในกฎหมายล้มละลาย) แม้มูลหนี้ของเจ้าหนี้แต่ละรายจะถึงกำหนดชำระแตกต่างกันหากเจ้าหนี้ประสงค์จะได้รับชำระหนี้ กฎหมายล้มละลายได้กำหนดมาตรการสำหรับคุ้มครองประโยชน์เจ้าหนี้ทุกคน (ไม่เพียงแต่เจ้าหนี้ในประเทศเท่านั้นยังรวมถึงเจ้าหนี้ซึ่งเป็นคนต่างประเทศ (Including both foreign and domestic creditors))¹⁶ มิให้เกิดความได้เปรียบหรือเสียเปรียบกันขึ้น นอกจากการที่เจ้าหนี้ได้รับการปฏิบัติที่เสมอภาคกันแล้ว บรรดาเจ้าหนี้ทั้งหลายยังมิได้รับชำระหนี้อย่างเป็นธรรมภายใต้หลักสัดส่วนแห่งหนี้ กล่าวคือ เจ้าหนี้ที่มีหนี้มากก็ได้รับชำระหนี้มาก เจ้าหนี้ที่มีหนี้น้อยก็ได้รับชำระหนี้้น้อย ก่อให้เกิดความเป็นธรรมขึ้นในระหว่างเจ้าหนี้ด้วยกันว่าถึงอย่างไรตนก็ยังได้รับชำระหนี้ กฎหมายล้มละลายจึงเปรียบเสมือนเป็นหลักประกันการชำระหนี้แก่เจ้าหนี้อีกทางหนึ่ง นอกเหนือไปจากวิธีการบังคับชำระหนี้ในทางแพ่ง

¹⁵ Evelyn H. Biery, Ben B. Floyd, Daniel M. Glosband, Bruce A. Markell, International Insolvency Colloquium, Prepared on behalf of committee on the international bar association, Vienna, 4-6 December, 2000

¹⁶ United Nations Commission on International Trade Law, Possible Future Work on Insolvency Law, Vienna December, 1999

(2) เพื่อรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้

การจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ในคดีล้มละลายมุ่งเน้นรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ให้ได้มากที่สุดเพื่อนำทรัพย์สินของลูกหนี้แบ่งเฉลี่ยชำระหนี้แก่เจ้าหนี้จึงต้องกำหนดขอบเขตของกองทรัพย์สินของลูกหนี้ (Assets of the Estate) ทรัพย์สินของลูกหนี้โดยปกติแล้วจะรวบรวมเข้าสู่กองทรัพย์สินในคดีล้มละลายเมื่อกระบวนการล้มละลายเริ่มต้นขึ้นทรัพย์สินบางประเภทได้รับการยกเว้นที่จะไม่นำมารวมไว้ในกองทรัพย์สินของลูกหนี้ เพราะการรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ตามกฎหมายมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมมาจำหน่ายแล้วแบ่งเฉลี่ยชำระหนี้แก่บรรดาเจ้าหนี้ ดังนั้นการรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ในคดีล้มละลายจะจำกัดเฉพาะทรัพย์สินที่เป็นของลูกหนี้เท่านั้น

(3) เพื่อให้ลูกหนี้สามารถตั้งตัวใหม่ได้ (Fresh Start)

กฎหมายล้มละลายเป็นกระบวนการที่กระทบต่อสิทธิของลูกหนี้เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะสิทธิในการจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ หากการจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ภายหลังเมื่อลูกหนี้หลุดพ้นจากการล้มละลาย ลูกหนี้อาจมีทรัพย์สินเหลือเพียงพอที่จะกลับมาตั้งตัวได้อีกครั้ง เพราะการที่ลูกหนี้ประสบปัญหาหนี้สินล้นพ้นตัวบางครั้งพบว่าเป็นเนื่องมาจากการบริหารธุรกิจที่ผิดพลาดไม่ใช่จากการกระทำที่ไม่สุจริต กฎหมายจึงเปิดโอกาสให้บุคคลผู้สุจริตพ้นจากหนี้สินของตนบางส่วนโดยวิธีการประนอมหนี้การปลดจากการล้มละลายหรือการยกเลิกการล้มละลายให้ลูกหนี้ตั้งตัวใหม่ ในขณะเดียวกันกฎหมายล้มละลายก็มีบทลงโทษลูกหนี้ที่กระการโดยทุจริต การให้ลูกหนี้หลุดพ้นจากหนี้ทั้งปวงโดยเร็วย่อมจะเป็นผลดีต่อระบบเศรษฐกิจ¹⁷

¹⁷ สุธีร์ ศุภนิศย์, หลักกฎหมายล้มละลายและการฟื้นฟูกิจการ, หน้า 15

2.3.มาตรการในการจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ในคดีล้มละลาย

เนื่องจากกระบวนการล้มละลายส่งผลกระทบต่อลูกหนี้ เจ้าหนี้ และบรรดาผู้ที่เกี่ยวข้อง กระบวนการล้มละลายจึงต้องมีความแน่นอนชัดเจน และมีความรวดเร็ว เพื่อช่วยให้กระบวนการจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ในคดีล้มละลายประสบผลสำเร็จ มีประสิทธิภาพและช่วยแก้ปัญหาของเจ้าหนี้และลูกหนี้ได้อย่างแท้จริง กฎหมายล้มละลายจึงได้สร้างมาตรการในการจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้แก่คนกลางเพื่อเป็นเครื่องมือในการดำเนินการจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ในคดีล้มละลาย ดังนี้

2.3.1.การถอนอำนาจการปกครองและจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้

การที่ลูกหนี้ประสบปัญหาทางการเงินอยู่ในสภาวะมีหนี้สินล้นพ้นตัว หลายกรณีพบว่าปัญหาบางส่วนเกิดจากความผิดพลาดในการบริหารกิจการของลูกหนี้ หรือลูกหนี้กระทำการโดยไม่สุจริต ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนแปลงตัวผู้ดูแลจัดการกิจการและทรัพย์สินของลูกหนี้ และเนื่องจากกองทรัพย์สินของลูกหนี้ที่มีอยู่ไม่เพียงพอมาชำระหนี้แก่บรรดาเจ้าหนี้ทั้งหลายได้ครบถ้วนอยู่แล้ว ลูกหนี้อาจทำให้ลดน้อยถอยลงหรือทำให้หมดไปด้วยการโอน การให้สิทธิพิเศษ การให้ประโยชน์ หรือการกระทำใดๆ ซึ่งไม่เป็นธรรมแก่บรรดาเจ้าหนี้แล้ว ทำให้บรรดาเจ้าหนี้ได้รับความเสียหายเพราะเมื่อทรัพย์สินของลูกหนี้ลดน้อยลงจะมีผลกระทบต่อเจ้าหนี้ของเจ้าหนี้ และมีผลให้บุคคลภายนอกเข้าใจผิดในสถานะการเงิน หรือสิทธิในทรัพย์สินของลูกหนี้ เข้าทำนิติกรรมกับลูกหนี้ เป็นการก่อหนี้ขึ้นใหม่ภาระหนี้สินเพิ่มขึ้น เพื่อเป็นการป้องกันการกระทำที่ไม่สุจริตของลูกหนี้ และเพื่อไม่ให้ลูกหนี้ก่อหนี้ขึ้นใหม่ กฎหมายล้มละลายต้องจำกัดสิทธิของลูกหนี้ โดยเฉพาะสิทธิในการจัดการเกี่ยวกับกิจการและทรัพย์สินของลูกหนี้

ในช่วงเวลาที่มีการดำเนินการจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้มีผลตามกฎหมาย ลูกหนี้จะถูกจำกัดสิทธิในการใช้อำนาจจัดการเกี่ยวกับกิจการและทรัพย์สินของตนเอง การจำกัดสิทธินี้เป็นไปในลักษณะของการระงับหรือการกำหนดให้อำนาจในการจัดการเกี่ยวกับกิจการและทรัพย์สินของลูกหนี้สิ้นสุดลง หรืออาจเป็นเพียงการจำกัดขอบเขตการใช้อำนาจดังกล่าวไว้ โดยอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของศาล หรือผู้จัดการทรัพย์สิน หรือที่ประชุมเจ้าหนี้ แล้วแต่กรณี

กระบวนการล้มละลายเป็นกระบวนการที่กระทบต่อสิทธิในตัวบุคคลและสิทธิในทรัพย์สินของลูกหนี้ โดยเฉพาะสิทธิในการจัดการเกี่ยวกับกิจการและทรัพย์สิน การกระทำการใดๆ ที่ลูกหนี้กระทำโดยฝ่าฝืนบทบัญญัติตามที่กฎหมายกำหนดไว้ การกระทำดังกล่าวไม่ก่อให้เกิดผลบังคับตกเป็นโมฆะ กฎหมายล้มละลายระงับสิทธิในการจัดการเกี่ยวกับกิจการและทรัพย์สินของลูกหนี้ และกำหนดให้สิทธิดังกล่าวตกเป็นของ ศาล เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ ผู้จัดการทรัพย์ หรือที่ประชุมเจ้าหนี้แล้วแต่กรณี

นอกจากที่กฎหมายล้มละลายจะระงับสิทธิของลูกหนี้แล้วสิทธิของลูกหนี้ยังถูกกระทบจากกฎหมายอื่นๆอีก เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์* พระราชบัญญัติบริษัทมหาชน จำกัด กำหนดให้กิจการของลูกหนี้เป็นอันเลิกกัน เมื่อลูกหนี้ตกเป็นบุคคลล้มละลาย สถานะภาพทางบุคคลตามกฎหมายของลูกหนี้สิ้นสุดลง และนอกจากนี้ลูกหนี้ยังถูกจำกัดคุณสมบัติในการประกอบอาชีพอีกด้วย

2.3.2. การกำหนดให้มีผู้ดำเนินการจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้

กฎหมายล้มละลายนอกจากบัญญัติวิธีการจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ กฎหมายล้มละลายยังได้บัญญัติให้มีบุคคลภายนอกเข้ามาดำเนินการในการจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ในคดีล้มละลาย เนื่องจากกฎหมายบัญญัติให้สิทธิของเจ้าหนี้ที่มีอยู่ตามกฎหมายระงับไป และจำกัดสิทธิในการจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ เป็นการห้ามมิให้เจ้าหนี้และลูกหนี้เข้ากระทำการใดๆ อันมีผลเป็นการครอบครองทรัพย์สินของลูกหนี้ หรือเข้าไปจัดการ หรือควบคุมการจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ เพื่อรักษาของทรัพย์สินของลูกหนี้ หลักการสำคัญของการจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ในคดีล้มละลาย คือ การรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ และการแบ่งเฉลี่ยทรัพย์สินเพื่อชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ทั้งหลาย ซึ่งการจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้จะต้องมีผู้ที่มีอำนาจ หน้าที่ในการจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ในคดีล้มละลาย เพื่อประโยชน์แก่บรรดาเจ้าหนี้และลูกหนี้ทั้งหมด หากกฎหมายให้อำนาจเจ้าหนี้เข้ามาเป็น ผู้ที่มี อำนาจ หน้าที่ ในการจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้แทนลูกหนี้ แม้เจ้าหนี้แต่ละรายมีส่วนได้เสียร่วมกันในคดีแต่ผลประโยชน์ของเจ้าหนี้แต่ละรายก็ยังมีความขัดแย้งกัน การจัดการเกี่ยวกับกิจการและทรัพย์สินของลูกหนี้ ก็อาจเกิดความไม่เป็นธรรม

* มาตรา 1236 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติว่า "อันบริษัท จำกัด ย่อมเลิกกันด้วยเหตุดังจะกล่าวต่อไปนี้ คือ....."

(5) เมื่อบริษัทล้มละลาย

ได้ เจ้าหน้าที่ที่ได้รับการแต่งตั้งให้มีอำนาจหน้าที่ในการจัดการทรัพย์สินของลูกค้าหรือกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดที่เป็นประโยชน์แก่ตนเองผู้เดียว หรือหากกฎหมายให้ลูกหนี้ยังคงมีอำนาจหน้าที่จัดการทรัพย์สินของตนเองต่อไป จากที่ได้กล่าวมาแล้วว่าการที่ลูกหนี้ประสบปัญหาทางการเงินอยู่ในสภาวะมีหนี้สินล้นพ้นตัว หลายกรณีพบว่าปัญหาบางส่วนเกิดจากความผิดพลาดในการบริหารกิจการของลูกค้า หรือลูกหนี้กระทำการโดยไม่สุจริต เพื่อป้องกันมิให้ลูกหนี้กระทำการใดเป็นการประวิงคดี หรือกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งให้กองทรัพย์สินของตนลดน้อยลง กฎหมายล้มละลายจึงสร้างมาตรการถ่ายโอนสิทธิในการจัดการทรัพย์สินจากลูกหนี้ด้วยไปยังบุคคลภายนอก บุคคลภายนอกอาจเป็นเพียงบุคคลเดียว หรือเป็นคณะบุคคลก็ได้ให้เข้ามาดำเนินการจัดการทรัพย์สินของลูกค้า บุคคลภายนอกนี้จะต้องไม่มีส่วนได้ส่วนเสีย หรือเป็นผู้เกี่ยวข้องในคดีล้มละลาย มีความเป็นกลาง เพื่อได้รับความร่วมมือจากทั้งเจ้าหนี้และลูกหนี้ในการจัดการทรัพย์สินของลูกค้า สถานะสภาพทางกฎหมายของคนกลางนี้จะอยู่ตรงกลางระหว่างเจ้าหนี้และลูกหนี้ การพิจารณาเกี่ยวกับสถานะสภาพทางกฎหมายของ ผู้เข้ามาจัดการทรัพย์สินของลูกค้าในคดีล้มละลาย พบว่า มีแนวความคิดแบ่งออกเป็น 2 แนวความคิดใหญ่ คือ

1) แนวความคิดที่ถือว่าผู้เข้ามาจัดการทรัพย์สินของลูกค้าในคดีล้มละลายมีสถานะเป็นหน่วยงานของรัฐ

แนวความคิดนี้ปรากฏอยู่ใน กฎหมายล้มละลายของประเทศไทย กฎหมายบัญญัติให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการจัดการทรัพย์สินของลูกค้าในคดีล้มละลาย เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีสถานะสภาพทางกฎหมายถือว่าเป็นเจ้าพนักงานของรัฐ หลักการที่สำคัญของแนวความคิดนี้ คือ เมื่อลูกหนี้อยู่ในสภาวะมีหนี้มากกว่าทรัพย์สินมีหนี้สินล้นพ้นตัวรัฐจึงต้องเข้ามาแทรกแซงเพื่อแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจ¹⁸ และเพื่อป้องกันความไม่สงบเรียบร้อยในสังคม โดยใช้อำนาจของรัฐที่มีตามกฎหมายมหาชนในฐานะที่รัฐมีสถานะที่เหนือกว่าตัวบุคคลบังคับเอาทรัพย์สินของลูกค้า ผู้เข้ามาจัดการทรัพย์สินของลูกค้าในคดีล้มละลายของประเทศไทยจึงเป็นเจ้าพนักงานของรัฐ

¹⁸ การเสวนาเรื่อง "สถานะสภาพของลูกค้าหลังจากศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์", วารสารกรมบังคับคดี, 41 (พ.ย.-ธ.ค. 2543) : 31

2) แนวความคิดที่ถือว่าผู้เข้ามาจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ในคดีล้มละลายมีสถานะเป็นภาคเอกชน

แนวความคิดนี้ปรากฏอยู่ใน กฎหมายล้มละลายของประเทศสหรัฐอเมริกา กฎหมายบัญญัติให้ The Private Trustee เป็นผู้ มี อำนาจ หน้าที่ ในการจัดการทรัพย์สินจาก ลูกหนี้ และ กฎหมายล้มละลายของประเทศอังกฤษ ซึ่งแต่เดิมนั้นกฎหมายบัญญัติให้ผู้ มี อำนาจ หน้าที่ ในการจัดการทรัพย์สินจากลูกหนี้ได้แก่ Official receiver ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ต่อมากฎหมายบัญญัติให้ Insolvency Practitioner ซึ่งมีฐานะเป็นเอกชนเป็นผู้จัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ (Trustee) เพราะคดีล้มละลายมีลักษณะพิเศษมีส่วนเกี่ยวข้องกับปัญหาทางสังคมและการค้า และผลของคดีล้มละลายกระทบต่อสถานะของลูกหนี้ การจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ในคดีล้มละลายเพื่อคุ้มครองให้เจ้าหนี้ได้รับชำระหนี้มากที่สุด กฎหมายล้มละลายจึงต้องปรับปรุงคุณสมบัติของบุคคลที่จะมาเป็นผู้จัดการทรัพย์สินของ ลูกหนี้ เนื่องจากแต่เดิมบุคคลที่จะมาเป็นผู้จัดการทรัพย์สินของ ลูกหนี้ ส่วนใหญ่ไม่มีประสบการณ์และความสามารถในการจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ในคดีล้มละลายเพียงพอ ซึ่งเป็นสาเหตุใหญ่ที่ทำให้คดีล้มละลายล่าช้า คณะกรรมการปรับปรุงกฎหมายล้มละลายจึงเสนอให้ปรับปรุงคุณสมบัติของบุคคลที่จะมาเป็นผู้จัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ โดยมีสาระสำคัญคือ กำหนดตัวบุคคลที่มีความสามารถเป็นพิเศษในการจัดการทรัพย์สิน เพื่อให้สามารถจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด เพราะการที่มีบุคคลดังกล่าวจะทำให้รวบรวมทรัพย์สินได้มากและรวดเร็ว เจ้าหนี้จะได้รับผลประโยชน์สูงสุดจากคดีล้มละลาย ¹⁹

เนื่องจากกฎหมายบัญญัติให้บุคคลภายนอกเป็นคนกลางในการจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ บุคคลภายนอกจะมีอำนาจ หน้าที่ เข้ากระทำการใดๆ อันมีผลเป็นการครอบครองทรัพย์สินของลูกหนี้ หรือ เข้าไปจัดการ หรือ ควบคุมการจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ เพื่อเป็นการให้ความคุ้มครองแก่เจ้าหนี้และลูกหนี้ที่ถูกจำกัดสิทธิ กฎหมายจึงต้องมีบทบัญญัติที่เป็นการกำหนดขอบเขต อำนาจ หน้าที่ ในการจัดการทรัพย์สินจากลูกหนี้ในคดีล้มละลายของบุคคลภายนอกด้วย และเพื่อเป็นการป้องกันมิให้ บุคคลภายนอก จำหน่าย จ่าย โอน หรือ จัดการทรัพย์สินอันเป็นการให้เปรียบเจ้าหนี้รายใดรายหนึ่งโดยเฉพาะหรือก่อให้เกิดความเสียหายแก่บรรดาเจ้าหนี้ทั้งหลาย รูปแบบ และวิธีการในการจัดการทรัพย์สินจากลูกหนี้ในคดีล้มละลายจะมีเพียงใดนั้นแตกต่างกัน

¹⁹ Cork, Sir, Kenneth. Report of the Review Committee on Insolvency Law and Practice.(London: Her Majesty's Stationary office, 1981) p.176

ไปในแต่ละประเทศ เช่น กฎหมายล้มละลายของประเทศอเมริกากฎหมายบัญญัติให้บุคคลภายนอก ซึ่งเรียกว่า The Private Trustee เป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการจัดการทรัพย์สินจากลูกหนี้ หรือ กฎหมายล้มละลายของประเทศไทย ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 บัญญัติ ให้ เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ แต่เพียงผู้เดียวที่มีอำนาจหน้าที่ในการจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ ถึงแม้จะมีรูปแบบ และวิธีการในการจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ในคดีล้มละลายแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ แต่กฎหมายล้มละลายของทุกประเทศมีหลักการและแนวความคิดร่วมกันในการกำกับดูแลและตรวจสอบ การจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ของบุคคลภายนอก เพราะเหตุที่ว่าบุคคลดังกล่าวเป็นบุคคลภายนอกคดี กฎหมายจึงบัญญัติให้ศาลหรือที่ประชุมเจ้าหนี้ เป็นผู้กำกับดูแลและตรวจสอบการทำหน้าที่ของบุคคลภายนอกและหากเจ้าหนี้ หรือลูกหนี้ได้รับความเสียหายจากการดำเนินการจัดการทรัพย์สินของบุคคลภายนอก ก็สามารถยื่นคำร้องคัดค้านต่อศาล เพื่อให้ศาลมีคำสั่งเพิกถอนการกระทำดังกล่าวได้

2.3.2.1. คุณสมบัติของผู้เข้ามาจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ในคดีล้มละลาย

จากแนวคิดของผู้เข้ามาจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ในคดีล้มละลาย ซึ่งมุ่งเน้นการรวบรวมและการแบ่งทรัพย์สินของลูกหนี้ เพื่อชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ การดำเนินกิจการของลูกหนี้จะกระทำเฉพาะเพื่อให้ส่วนที่ค้างอยู่เสร็จสิ้นไปเท่านั้น ผู้เข้ามาจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ในคดีล้มละลายจะมีอำนาจหน้าที่จัดการทรัพย์สินของลูกหนี้เสมือนตัวลูกหนี้เอง จึงจำเป็นจะต้องอาศัยผู้มีความรู้ทางด้าน เศรษฐกิจ การค้าขาย การบริหารธุรกิจ การเงินการธนาคาร ความรู้ทางด้านบัญชี นอกเหนือจากความรู้ทางด้านนิติศาสตร์

2.3.2.2. สถานะภาพทางกฎหมายของผู้เข้ามาจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ในคดีล้มละลาย

การจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ในคดีล้มละลาย เป็นไปเพื่อประโยชน์แก่บรรดาเจ้าหนี้และลูกหนี้ทั้งหมด สถานะภาพทางกฎหมายของผู้เข้ามาจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ในคดีล้มละลายอยู่ตรงกลางระหว่างเจ้าหนี้และลูกหนี้ จะต้องเป็นผู้ไม่มีส่วนได้ส่วนเสียหรือเกี่ยวข้องกับคดี มีความเป็นกลาง

2.3.3.มาตรการเพื่อรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ให้ได้มากที่สุด

มาตรการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ให้ได้มากที่สุดและป้องกันมิให้ทรัพย์สินของลูกหนี้ลดน้อยถอยลง ได้แก่

2.3.3.1.การกำหนดข้อสันนิษฐานว่ากรณีใดที่จะถือได้ว่าลูกหนี้มีหนี้สินล้นพ้นตัว

เหตุที่ต้องมีข้อสันนิษฐานว่ากรณีใดที่จะถือได้ว่าลูกหนี้มีหนี้สินล้นพ้นตัวนั้น เพื่อเป็นการช่วยเหลือเจ้าหนี้ให้สามารถฟ้องคดีล้มละลายได้อย่างทันท่วงที เพราะเป็นการยากที่เจ้าหนี้จะสามารถล่วงรู้อย่างแน่ชัดว่าลูกหนี้ของตนมีหนี้สินล้นพ้นตัวหรือไม่ กฎหมายล้มละลายจึงจำเป็นต้องกำหนดข้อสันนิษฐานว่าหากลูกหนี้มีพฤติการณ์อย่างหนึ่งอย่างใดตามที่กฎหมายกำหนด ก็สันนิษฐานได้ว่าลูกหนี้มีหนี้สินล้นพ้นตัว เพื่อให้เจ้าหนี้สามารถฟ้องคดีล้มละลายได้อย่างทันที ข้อสันนิษฐานเหล่านี้มิใช่ข้อสันนิษฐานเด็ดขาดเป็นเพียงอำนาจฟ้องของเจ้าหนี้ที่ต้องนำไปประกอบการพิจารณาร่วมกับสภาวะความเป็นเจ้าหนี้ และจำนวนหนี้ของเจ้าหนี้ผู้ฟ้องคดีด้วย เจ้าหนี้ยังคงมีหน้าที่พิสูจน์ถึงความมีหนี้สินล้นพ้นตัวของลูกหนี้ในชั้นศาล หากเจ้าหนี้ไม่สามารถพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าลูกหนี้มีหนี้สินล้นพ้นตัว หรือลูกหนี้สามารถแสดงต่อศาลได้ว่าตนมิได้มีหนี้สินล้นพ้นตัว ศาลจะต้องพิพากษายกฟ้อง เห็นได้ว่าการกำหนดข้อสันนิษฐานไว้ในกฎหมายล้มละลายเป็นเพียงการช่วยเหลือเจ้าหนี้ให้มีอำนาจฟ้องได้ทันท่วงทีเท่านั้น แต่การที่จะวินิจฉัยว่าลูกหนี้มีหนี้สินล้นพ้นตัวจริงหรือไม่ และสมควรให้ลูกหนี้เข้าสู่กระบวนการล้มละลายหรือไม่ เจ้าหนี้ต้องพิสูจน์ข้อเท็จจริงจริงจนเป็นที่พอใจแก่ศาล

การสืบหาสาเหตุที่ทำให้ลูกหนี้ตกอยู่ในภาวะมีหนี้สินล้นพ้นตัว นอกจากจะมีผลประโยชน์แก่เจ้าหนี้ป้องกันมิให้ลูกหนี้ก่อภาระหนี้สินเพิ่มมากขึ้น ทำให้กองทรัพย์สินของลูกหนี้ลดลงแล้ว หากกรณีที่มีการมีหนี้สินล้นพ้นตัวของลูกหนี้มีสาเหตุมาจากการปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริตของลูกหนี้ กฎหมายล้มละลายมีบทกำหนดโทษสำหรับการกระทำความผิดดังกล่าว เพื่อลงโทษผู้กระทำความผิดและป้องกันมิให้เกิดการกระทำความผิดซ้ำขึ้นอีก เป็นการแสดงให้เห็นถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายว่าไม่ได้มุ่งให้ความช่วยเหลือหรือปกป้องผู้ที่ไม่ได้ปฏิบัติตามกฎหมาย และเพื่อเป็นการป้องกันมิให้มีการใช้กฎหมายล้มละลายไปในทางที่ไม่ชอบ กล่าวคือ อาจมีการดำเนินธุรกิจในรูปแบบที่มีความเสี่ยงสูงเพื่อหวังผลกำไรจำนวนมากหรือการบริหารกิจการโดยขาดความระมัดระวังหรือความ

รอบคอบ โดยมุ่งหวังใช้กฎหมายล้มละลายเป็นทางออกเพื่อป้องกันหรือชะลอการบังคับชำระหนี้ของเจ้าหนี้ หรือใช้เป็นเครื่องมือต่อรองหนี้สินกับเจ้าหนี้ เป็นต้น

2.3.3.2. การจำกัดสิทธิของเจ้าหนี้แต่ละราย

เจ้าหนี้ในที่นี้ หมายความว่าถึง เจ้าหนี้ในมูลหนี้ที่อาจขอรับการชำระหนี้ในคดีล้มละลายได้ ไม่ว่าหนี้นั้นจะถึงกำหนดชำระหนี้แล้วหรือไม่ ไม่ว่าหนี้นั้นจะมีเงื่อนไขใดๆ เจ้าหนี้ได้แก่ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา เจ้าหนี้ที่ฟ้องคดีแพ่งและคดีอยู่ระหว่างการพิจารณา เจ้าหนี้ โจทก์ในคดีล้มละลาย แต่ไม่รวมถึงเจ้าหนี้มีประกัน เนื่องจากลูกหนี้ส่งมอบทรัพย์สินด้วยความสมัครใจแก่เจ้าหนี้เพื่อประกันการชำระหนี้ เจ้าหนี้มีประกันมีสิทธิเหนือทรัพย์สินอันเป็นหลักประกัน และมีสิทธิบังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินอันเป็นหลักประกันนั้น ในคดีล้มละลายสิทธิของเจ้าหนี้มีประกันจะไม่ถูกกระทบ กฎหมายบัญญัติให้สิทธิแก่เจ้าหนี้มีประกันสามารถที่จะบังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินอันเป็นหลักประกันนั้น โดยไม่ต้องยื่นคำขอรับการชำระหนี้ หรือส่งมอบทรัพย์สินอันเป็นหลักประกันนั้นเพื่อเข้าสู่กระบวนการล้มละลายเนื่องจากเจ้าหนี้มีประกันเห็นว่าตนจะได้รับประโยชน์มากกว่า

ในการจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ในคดีล้มละลายเพื่อให้การจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้มีประสิทธิภาพ เจ้าหนี้จะถูกจำกัดสิทธิที่มีอยู่ในทางกฎหมายของเจ้าหนี้แต่ละราย (Judicial Remedies) ทำให้เจ้าหนี้ไม่อาจใช้สิทธิเรียกร้อง หรือสิทธิใดๆ ที่มีอยู่ตามกฎหมายได้ กฎหมายล้มละลายกำหนดให้การใช้สิทธิของเจ้าหนี้แต่ละรายต้องอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ และเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดไว้เป็นพิเศษโดยเฉพาะ ถ้าเจ้าหนี้ต้องการได้รับชำระหนี้ก็ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขและระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด คือ ดำเนินการยื่นคำขอรับการชำระหนี้ เพื่อพิสูจน์มูลหนี้ระหว่างเจ้าหนี้และลูกหนี้ และเพื่อรับรองสิทธิการได้รับชำระหนี้ของเจ้าหนี้ ผลของการไม่ยื่นคำขอรับการชำระหนี้ หรือยื่นคำขอรับการชำระหนี้เกินระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด เจ้าหนี้รายนั้นสิ้นสิทธิได้รับส่วนแบ่งเฉลี่ยทรัพย์สินของลูกหนี้ในคดีล้มละลาย และสิ้นสิทธินำมูลหนี้ดังกล่าวไปฟ้องร้องบังคับลูกหนี้เป็นคดีใหม่ เมื่อลูกหนี้พ้นจากการล้มละลายหนี้นั้นจะระงับไป เหตุผลจำกัดสิทธิที่มีอยู่ตามกฎหมายอื่นของเจ้าหนี้ เพื่อรักษาของทรัพย์สินของลูกหนี้ไว้ให้ได้มากที่สุดในเวลาที่จะแบ่งเฉลี่ยแก่เจ้าหนี้ นอกจากนี้หากปล่อยให้เจ้าหนี้รายใดรายหนึ่งใช้สิทธิเรียกร้อง หรือบังคับตามสิทธิของตนต่อลูกหนี้ดังกล่าวแล้วจะเป็นการกระตุ้นให้เจ้าหนี้รายอื่นกระทำตาม

2.3.3.3 การรวบรวมทรัพย์สิน

กระบวนการจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้เริ่มต้นขึ้น หลังจากศาลมีคำสั่ง (ไม่ว่าคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ชั่วคราวหรือคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด) การรวบรวมทรัพย์สินเป็นมาตรการเพื่อให้ทราบว่า ลูกหนี้มีทรัพย์สินอะไรบ้าง แล้วนำมารวมเข้าสู่กองทรัพย์สินของลูกหนี้ในคดีล้มละลาย โดยวิธีการยึดทรัพย์สิน การอายัดทรัพย์สิน กองทรัพย์สินของลูกหนี้ ได้แก่ ทรัพย์สินที่ลูกหนี้มีอยู่หรือได้มาก่อนถูกฟ้องคดีล้มละลายจะถูกรวบรวมเข้าสู่กองทรัพย์สินของลูกหนี้ และการรวบรวมทรัพย์สินนี้จะจำกัดเฉพาะทรัพย์สินที่เป็นของลูกหนี้เท่านั้น ไม่รวมถึงทรัพย์สินของลูกหนี้ที่ให้ไว้เป็นหลักประกันการชำระหนี้แก่เจ้าหนี้นี้ประกัน และทรัพย์สินบางประเภทได้รับการยกเว้น (Exempt assets)²⁰ ลูกหนี้จะต้องมาแถลงเกี่ยวกับทรัพย์สินของตนเอง และส่งมอบทรัพย์สินเข้าสู่กองทรัพย์สินในคดีล้มละลาย ถ้ากองทรัพย์สินของลูกหนี้มีจำนวนมากขึ้นเท่าใดก็จะเป็นผลให้ส่วนแบ่งของเจ้าหนี้นี้มีจำนวนมากขึ้นเท่านั้น และบางครั้งอาจเป็นไปได้ว่าเมื่อมาตรการรวบรวมทรัพย์สินถูกนำมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว เจ้าหนี้อาจได้รับชำระหนี้เงินเต็มจำนวนทุกคนก็ได้

2.3.3.4 การเพิกถอนนิติกรรมที่ทำให้ทรัพย์สินของลูกหนี้ลดน้อยลงและการเพิกถอนนิติกรรมที่เป็นการให้เปรียบ

การจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ในคดีล้มละลายมีปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่ง เพื่อให้การจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้มีประสิทธิภาพนั้น คือ การรักษากองทรัพย์สินของลูกหนี้ให้มีอยู่มากที่สุดเป็นเวลาที่จะแบ่งเฉลี่ยแก่เจ้าหนี้ ในบางครั้งลูกหนี้อาจทำให้ทรัพย์สินของตนลดน้อยลงหรือทำให้หมดไปด้วยการโอน การให้สิทธิพิเศษ การให้ประโยชน์ หรือการกระทำใดๆ อันเป็นการฉ้อฉล* โดยมีเจตนาทุจริตหรือต้องการให้เจ้าหนี้อย่างใดรายหนึ่งได้เปรียบเจ้าหนี้อย่างอื่นโดยการโอน

²⁰ A. James Barnes, Terry Morehead Dworkin, Eric L. Richards, Law for Business , p. 796.

* ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 237 บัญญัติว่า “เจ้าหนี้ชอบที่จะร้องขอให้ศาลเพิกถอนเสียได้ ซึ่งนิติกรรมใดๆ อันลูกหนี้ได้กระทำการ ทั้งรู้หรือจะเป็นทางให้เจ้าหนี้เสียเปรียบ แต่ข้อความนี้ท่านมิให้บังคับ ถ้าปรากฏว่าในขณะที่ทำนิติกรรมนั้น บุคคลซึ่งเป็นผู้ได้ลาภยกแต่การนั้นมิได้รู้เท่าถึงข้อความจริง อันเป็นทางให้เจ้าหนี้เสียเปรียบนั้นด้วย แต่หากเป็นกรณีทำให้โดยเสนาหา ท่านว่าเพียงแต่ลูกหนี้เป็นผู้รู้ฝ่ายเดียวเท่านั้นก็พอแล้วที่จะเพิกถอนได้

ทรัพย์สินหรือการกระทำใดๆ ซึ่งลูกหนี้ได้กระทำ หรือยินยอมให้กระทำให้แก่เจ้าหนี้รายนั้น ในช่วงเวลาที่ลูกหนี้ประสบภาวะหนี้สินล้มพันตัวการกระทำ ดังกล่าวทำให้บรรดาเจ้าหนี้ได้รับความเสียหาย เพราะกองทรัพย์สินของลูกหนี้ที่จะนำมาแบ่งเฉลี่ยแก่บรรดาเจ้าหนี้จะต้องลดน้อยถอยลงไป ส่งผลกระทบต่อการได้รับชำระหนี้ของเจ้าหนี้ เหล่านั้น ซึ่งเป็นผลเสียหายแก่ประโยชน์ส่วนรวม

กฎหมายล้มละลายจึงมีมาตรการเพิกถอนการขอลหรือการเพิกถอนการการโอนทรัพย์สินหรือการกระทำใดๆ ซึ่งลูกหนี้ได้กระทำหรือยินยอมให้กระทำโดยมีจุดมุ่งหมายให้เจ้าหนี้รายใดรายหนึ่งได้เปรียบเจ้าหนี้รายอื่นโดยไม่ต้องนำไปฟ้องเป็นคดีใหม่ และเพื่อเป็นการป้องกันการการทํานิติกรรม หรือการกระทำที่ไม่สุจริต และการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่บรรดาเจ้าหนี้ทั้งหลาย และเพื่อที่จะได้รวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้กลับเข้าสู่กระบวนการล้มละลายต่อไป

ดังนั้นกฎหมายล้มละลายจึงบัญญัติให้การโอนหรือการกระทำใดๆ ในลักษณะเป็นการขอลโดยมีเจตนาที่ทุจริต หรือมีลักษณะเป็นการให้เจ้าหนี้รายใดรายหนึ่งได้เปรียบเจ้าหนี้รายอื่น การโอนหรือการกระทำใดๆ ของลูกหนี้ นั้น จะตกเป็นโมฆะ ไม่มีผลผูกพันลูกหนี้

2.3.3.5. การเรียกคืนทรัพย์สิน การเรียกให้ชำระหนี้และการทวงหนี้

การเรียกคืนทรัพย์สิน การเรียกให้ชำระหนี้ และการทวงหนี้ เป็นมาตรการอย่างหนึ่งที่จะรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้เข้ามาสู่กระบวนการล้มละลาย โดยหากมีกรณีที่มีบุคคลใดรับว่าเป็นหนี้ของลูกหนี้ หรือมีทรัพย์สินของลูกหนี้อยู่ในความครอบครองของตน กฎหมายบัญญัติให้บุคคลดังกล่าวชำระหนี้ หรือส่งมอบทรัพย์สินดังกล่าวเพื่อรวบรวมเข้าสู่กองทรัพย์สินของลูกหนี้ในคดีล้มละลาย และหากปรากฏว่าลูกหนี้มีสิทธิเรียกร้องให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดชำระหนี้หรือส่งมอบทรัพย์สินและบุคคลนั้นไม่รับว่าเป็นหนี้ลูกหนี้ หรือมีทรัพย์สินของลูกหนี้อยู่ในความครอบครอง กฎหมายล้มละลายได้กำหนดกระบวนการในการทวงหนี้ไว้เพื่อให้บุคคลดังกล่าวชำระหนี้หรือส่งมอบทรัพย์สินกลับคืนมาต่อไป

2.3.3.6. การจำหน่ายทรัพย์สิน

แม้ทรัพย์สินของลูกหนี้ถูกรวบรวมสู่กระบวนการล้มละลายก็เป็นเพียงการคุ้มครองกองทรัพย์สินของลูกหนี้ไว้ชั่วคราวระหว่างพิจารณาคดีล้มละลาย เพื่อมิให้กองทรัพย์สินของลูกหนี้ลดน้อยลง และเพื่อให้กองทรัพย์สินของลูกหนี้คงอยู่มากที่สุดในเวลาแบ่งเฉลี่ยแก่เจ้าหนี้ การจำหน่ายทรัพย์สินของลูกหนี้กระทำต่อเมื่อศาลมีคำสั่ง เว้นแต่มีเหตุจำเป็นจากสภาพของทรัพย์สินนั้นๆที่ไม่สามารถเก็บไว้ได้หรือหากเนิ่นนานไปจะเกิดความเสียหายหรือเสียค่าใช้จ่ายเกินส่วนของทรัพย์สินนั้น การจำหน่ายทรัพย์สินของลูกหนี้จำหน่าย เพื่อเปลี่ยนทรัพย์สินให้กลายเป็นเงินสด วิธีการจำหน่ายทรัพย์สินของลูกหนี้จะเป็นไปในลักษณะของการแยกขายทรัพย์สินแต่ละชิ้น (Piecemeal)²¹

2.3.3.7 การชำระบัญชี

การชำระบัญชีเป็นมาตรการจัดสรรชำระหนี้ในคดีล้มละลายอาจกล่าวได้ว่า มาตรการการชำระบัญชีเป็นกระบวนการล้มละลายโดยตรง (A liquidation proceeding, traditionally called straight bankruptcy)²² การดำเนินการบังคับคดีล้มละลาย ถือได้ว่าเป็นการชำระสะสางหนี้สินของลูกหนี้หรือที่เรียกว่าเป็นการชำระบัญชีนั่นเอง²³ การชำระบัญชีตามกฎหมายล้มละลายนี้แตกต่างจากการชำระบัญชีตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหุ้นส่วนบริษัท ซึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เมื่อห้างหุ้นส่วนจดทะเบียนหรือบริษัท ซึ่งมีสภาพเป็นนิติบุคคลเลิกกันด้วยเหตุผลอื่นนอกจากการล้มละลาย²⁴ กฎหมายกำหนดให้ต้องมีการชำระบัญชีเสมอ เพื่อให้สิ้นสภาพบุคคล ผู้ชำระบัญชี ได้รับการแต่งตั้งโดยสัญญาหรือโดยผลของกฎหมายหรือโดยศาล เป็นผู้แต่งตั้งกฎหมายมิได้บัญญัติห้ามผู้ที่เกี่ยวกับห้างหุ้นส่วนจดทะเบียนหรือบริษัทเป็นผู้ชำระบัญชี อำนาจหน้าที่สำคัญประการหนึ่งของผู้ชำระบัญชี คือ การรวบรวมและและจำหน่ายทรัพย์สิน ผู้ชำระบัญชีมีอำนาจจำหน่ายทรัพย์สินได้ตามที่เห็นสมควร

²¹ Thomas H. Jackson, *The Logic and Limits of Bankruptcy Law*, p. 211.

²² A. James Barnes, Terry Morerhead Dworkin, Eric L. Richards, *Law for Business*, p. 794.

²³ วิชามหาคุณ, *กฎหมายล้มละลายฉบับสมบูรณ์ หลักกฎหมายและแนวทางปฏิบัติ*, หน้า 6.

²⁴ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1247

ข้อสังเกตอีกประการ การฟ้องคดี การดำเนินคดี และการประนีประนอมยอมความ ผู้ชำระบัญชี กระทำได้ในนามของตนเอง ไม่ใช่ในฐานะตัวแทนของ ห้างหุ้นส่วนจดทะเบียนหรือบริษัท

การชำระบัญชี ภายใต้กฎหมายล้มละลาย กระทำเพื่อทราบจำนวนหนี้ และทราบถึงจำนวนเจ้าหนี้ แล้วนำทรัพย์สินของลูกหนี้มาแบ่งชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ ดังนั้นเจ้าหนี้ไม่ว่าเจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์ หากประสงค์จะรับการชำระหนี้ต้องยื่นคำขอรับการชำระหนี้ภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด²⁵ เพื่อให้พิสูจนหนี้และรับรองสิทธิของเจ้าหนี้ในการได้รับชำระหนี้ อีกทั้งเป็นการป้องกันผู้ทุจริตใช้กฎหมายล้มละลายเป็นเครื่องมือ

2.3.4.มาตรการให้ความเป็นธรรมแก่บรรดาเจ้าหนี้

การที่ลูกหนี้จำหน่ายจ่ายโอนทรัพย์สินของลูกหนี้หรือกระทำธุรกรรมใดๆ ในลักษณะเป็นการให้ประโยชน์หรือให้สิทธิพิเศษแก่เจ้าหนี้รายหนึ่งรายใดเป็นพิเศษ นอกจากจะส่งผลกระทบต่อทรัพย์สินของลูกหนี้แล้วยังมีผลต่อการแบ่งทรัพย์สินในระหว่างเจ้าหนี้ด้วย ดังนั้น ข้อตกลงหรือการโอนที่กำหนดให้ประโยชน์แก่เจ้าหนี้รายใดเป็นพิเศษโดยเฉพาะจากกองทรัพย์สินของลูกหนี้จะตกเป็นโมฆะไม่มีผลบังคับ

กล่าวโดยสรุปลักษณะของกฎหมายล้มละลายนั้นเป็นกฎหมายที่บัญญัติถึงหลักเกณฑ์และวิธีการที่เจ้าหนี้จะฟ้องลูกหนี้ของตนให้เป็นบุคคลล้มละลาย รวมทั้งบัญญัติถึงวิธีการต่างๆ ในการจัดการทรัพย์สินดังกล่าว ภายหลังจากที่ศาลมีคำสั่งหรือคำพิพากษาให้ลูกหนี้ล้มละลายแล้ว กล่าวอีกนัยหนึ่ง กฎหมายล้มละลายเป็นกฎหมายที่บัญญัติถึงวิธีการจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัวเพื่อชำระคืนให้เจ้าหนี้ทั้งหลายของลูกหนี้โดยเป็นธรรมเท่าเทียม เสมอภาค ตามอัตราส่วนแห่งหนี้ การจัดระบบกฎหมายล้มละลาย คือ การสร้างมาตรการจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้

²⁵ คำพิพากษาฎีกาที่ 3081/2531